

Канівець Олена

старший викладач кафедри
землевпорядкування та кадастру

Сумський НАУ

м. Суми

ОЗНАКИ ТА ПРИЧИНИ ПОГІРШЕННЯ РОДЮЧОСТІ ҐРУНТІВ

Земельні ресурси, ґрунтовий покрив належать до вирішальних чинників існування біосфери нашої планети. Земля відіграє найважливішу загальнобіосферну роль і є фундаментальною основою функціонування атмосфери, гідросфери та інших сфер, рослинного і тваринного світу, а також людського суспільства. В аграрному секторі вона — головний засіб виробництва, найважливіша складова частина ресурсної бази землеробства. Характер і якість земель, родючість сільськогосподарських угідь визначають ефективність аграрного виробництва, можливість, розв'язання продовольчої проблеми, продуктивність праці в аграрній сфері. [1]

Народногосподарське значення ґрунту як основного засобу сільськогосподарського виробництва визначається його основною якістю — родючістю.

Родючість ґрунту за сучасними уявленнями — це його здатність забезпечувати рослини необхідною кількістю поживних речовин, води та повітря протягом вегетаційного періоду. Родючість ґрунту створюється в процесі ґрунтоутворення і безперервно змінюється залежно від напрямку та інтенсивності біохімічних, фізичних і фізико-хімічних процесів, які, в свою чергу, залежать від рослинності, кліматичних умов, агротехніки тощо.

Вчення про родючість ґрунтів має велике наукове значення для їх раціонального використання, застосування добрив, меліорацій, засобів механізації виробничих процесів у землеробстві та рослинництві.

Основними факторами, що визначають родючість кожного ґрунту, є достатній вміст поживних речовин і вологи, оптимальні тепловий і повітряний режими, умови для життєдіяльності ґрунтової біоти. Ознаками високородючого ґрунту є вміст у ньому доступних поживних речовин, води, повітря, а також відповідні температурні умови і відсутність шкідливих для рослин речовин. [2]

В сучасних умовах в ґрунті переважають процеси, що призводять до зниження його родючості. Шкідливий антропогенний вплив, а також розгул стихій, природних та посилених людиною, завдає ґрунтам величезної, інколи непоправної шкоди. Це, насамперед, водна і вітрова ерозія, механічне руйнування та ущільнення ґрунту, постійне збіднення на гумус та поживні речовини, забруднення ґрунту мінеральними добривами, отрутохімікатами, мастилами та паливом, перезволоження та засоленість земель, що і призводить до значних втрат поживних речовин, погіршенням фізичних, фізико – хімічних і біологічних властивостей ґрунту. [3]

Важливою причиною втрати родючості є багаторазовий обробіток ґрунтів різними знаряддями за допомогою потужних і важких колісних тракторів. Через ущільнення ґрунту колесами різко знижується родючість. У таких ґрунтах майже вдвоє зменшується загальна пористість; різко знижується водопроникна і водоутримуюча здатність, зменшується опірність ґрунту до ерозійних процесів. Лише за рахунок цього чинника загальний врожай на полі зменшується на 20%.

Втрата грудкуватої структури у верхніх шарах ґрунту відбувається внаслідок постійного зменшення вмісту органічних речовин, механічного руйнування структури різноманітними знаряддями обробітку, а також під впливом опадів, вітру, перепаду температур.

Глобальною проблемою на сьогоднішній день є постійне зменшення вмісту гумусу, який відіграє провідну роль у формуванні ґрунту, його цінних агрономічних властивостей, забезпеченні рослин поживними речовинами. Однією із основних причин цього є споживацький підхід до землі, намагання якнайбільше з неї взяти і якнайменше їй повернути. А гумус витрачається не

тільки на мінералізацію з вивільненням доступних для рослин поживних речовин, а й виноситься з ґрунту в процесі ерозії, з коренеплодами та бульбоплодами, на колесах транспортних засобів, руйнується під впливом різноманітних хімічних речовин.

Сьогодні дедалі більш відчутними стають негативні наслідки хімізації сільського господарства — погіршуються властивості ґрунту, його стан, через нагромадження в ньому великої кількості шкідливих хімічних речовин, що вносяться без належних розрахунків і врахування екологічних законів. До таких хімічних речовин, в першу чергу, належать міндобрива та різні отрутохімікати-пестициди.

Ґрунти також забруднюються відпрацьованими газами тракторів, комбайнів, автомобілів, мастилами та пальним, які з них виливаються під час роботи на полях. У ґрунти потрапляють і техногенні забруднення від промислових підприємств — сульфати, окиси азоту, важкі метали та інші сполуки. [4]

Таке використання та погіршення якості наших земель вимагає вжиття термінових науково обґрунтованих заходів, що сприятимуть значному підвищенню родючості ґрунтів та отриманню екологічно чистих продуктів харчування.

Література

1. Панас, Р. М., Рациональне використання та охорона земель. - Львів : Новий Світ, 2008.
2. Грабак Н.Х., Основи ведення сільського господарства та охорона земель: Навчальний посібник – 2-е видання – К.: ВД « Професіонал», 2006.
3. Примак І. Д., Екологічні проблеми землеробства. - К. : Центр учбової літератури, 2010.
4. Шикула М.К., Охорона ґрунтів - К. : Знання, 2011